«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

Ա Վ Ա Ր Տ Ա Կ Ա Ն Հ Ե Տ Ա Զ Ո Տ Ա Կ Ա Ն Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք

Հետազոտության թեման՝ Ընթերցանությունը որպես ուսուցման գործիք տարրական դասարաններում

Առարկան՝ Դասվար

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Արմինե Կարմենի Գասպարյան

Ուսումնական հաստատություն՝ Նոր Եդեսիայի Ներսես Շնորհալու անվան միջն. դպրոց

Երևան 2022

Ներածություն -2
Ընթերցանությունը որպես ուսուցման գործիք տարրական դասարաններում -3
Եզրակացություն - 15
Գրականություն-16

Ներածություն

Կարդալու կարողությունների ձևավորումն սկսում է դեռևս գրաճանաչության շրջանում: Իսկ ընթերցանության փուլում այդ կարողությունները պետք է զարգանան և կատարելագործվեն ըստ ընթերցելու որակական հատկանիշների՝

1. Ճիշտ ու անսխալ
2. Սահուն կամ վարժ
3. Գիտակցորեն և հասկանալով
4. Արտահայտիչ և գեղարվեստորեն
5. Արագ կարդալ

Կարդալ սովորեցնելը մայրենիի դասընթացի գլխավոր նպատակն է: Տարրական դասարաններում չափորոշչահեն պահանջներ են հասկանալով, ճիշտ, սահուն, արտահայտիչ կարդալու կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումը: Սա այն հիմքն է, որը նպաստում է աշակերտի մտավոր և բարոյական որակների զարգացմանը: Որքան հաստատուն դրվի այդ հիմքը, այնքան ավելի արդյունավետ կդառնա գրքից գիտելիքների ձեռք բերելու գործընթացը:

Կրտսեր դպրոցում կարդալու կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումն ունի երկու գործառույթ.

1. Կարդալը որպես ընթերցանության դասերի պահանջ, նպատակ, ուսուցման ակնկալվող արդյունք,
2. Դասավանդման բանալի՝ մյուս առարկաներն ուսումնասիրելիս (օրինակ՝ մաթեմատիկայի խնդիրը վճռելու համար պետք է կարողանալ կարդալ):

Կրտսեր դպրոցի շրջանավարտը պետք է կարողանա կարդալ և հասկանալ գրավոր խոսքը, հաղորդակցվել մայրենի լեզվով, ընկալել խոսքը, արտահայտել սեփական մտքերը: Կարդալու կարողությունը թույլ է տալիս տեսնել, ընկալել երևույթներն ու առարկաները: Հետևաբար ընթերցել կարողանալը մեծ ազդեցություն ունի անձի ձևավորման ու զարգացման վրա:

Յուրաքանչյուր ուսուցիչ կարդալ սովորեցնելու ճանապարհին պիտի կարողանա գնահատել երեխաների առաջընթացը, առկա խնդիրները: Մշակելով և իրականացնելով մեթոդների ու գործառույթների բազա՝ ընթերցանության ուսուցումը դառնում է առավել արդյունավետ:

Ընթերցանությունը որպես ուսուցման գործիք տարրական դասարաններում:
Ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերը երկրորդ դասարանում անցկացվում են շաբաթական մեկ ժամ, իսկ երրորդ և չորրորդ դասարաններում նախընտրելի է անցկացնել երկու ժամ, սակայն երկու շաբաթը մեկ (որպեսզի երրորդ և չորրորդ դասարանի աշակերտներն ավելի շատ ժամանակ ունենան ընթերցելու ծավալուն նյութեր, ինչպես նաև կարողանան երկու դասաժամում քննարկել դրանք):
Ինքնուրույն ընթերցանության արդյունավետ կազմակերպումը կարող է իրականացնել մի շարք ուսումնական նպատակներ, լուծել կրթական և դաստիարակչական խնդիրներ.
1. Կձևավորեն կարդալու կարողություններ, կապահովվեն դրանց հետագա զարգացման անընդհատականությունը:
2. Հայոց լեզվի գործնական ուսուցում կիրականացվի (ճիշտ ընտրված նյութը հնարավորություն կտա սովորեցնել նոր բառեր, արտահայտություններ, որոնք կյուրացվեն և նույնությամբ գործածության մեջ կդրվեն երեխաների խոսքի մեջ):
3. Կհարստանան երեխաների աշխարհաճանաչողական գիտելիքները (նյութը ճանաչողական գիտելիք կարող է պարունակել, որով ուսուցումը պահպանում է իր զարգացնող բնույթը, ընթերցումն ինքնանպատակ չի դառնում):
4. Կիրագործվի երեխաների համակողմանի դաստիարակությունը (ընկերասիրություն, աշխատասիրություն, հոգատարություն, կենսուրախություն, լավատեսություն՝ տպավորիչ օրինակների, պատկերավոր ու գեղեցիկ խոսքի միջոցով):
Առաջին դասարանի հետայբենական շրջանից սկսած՝ արտադասարանային ընթերցանությունը նպատակահարմար է անցկացնել փոքր չափաբաժիններով: Այդ աշխատանքը կարելի է դարձնել համարյա ամենօրյա: Փոքր ծավալով տեղեկատվական նյութերը կարդալու համար հանձնարարվում են տանը: Վերջիններս նույնպես պետք է վերլուծության ենթարկվեն դասարանում. Հարցնել կարդացած նյութի հեղինակի, հերոսների, հիմնական բովանդակության մասին, կարողանալ վերարտադրել կարդացածի բովանդակությունը, պարզ գնահատումներ տալ գործող անձերի և այլն: Որոշ դեպքերում թեմատիկ առումով ինքնուրույն ընթերցանության նյութերը կարող են համապատասխանել դասագրքի ընդհանուր թեմաներին
կամ թեմատիկ խմբերի հիմնական ուղղություններին, որպեսզի նպաստեն ուսումնասիրվող նյութերի ավելի խոր յուրացմանը:
Ինքնուրույն ընթերցանություն կազմակերպելիս որպես հնար կարելի է օգտագործել բարձրաձայն կարդալը, (երեխաների համար զվարճալի կարող է լինել, երբ նրանց առաջարկվի ձայնագրել սեփական խոսքը բարձրաձայն կարդալիս, ինչը հնարավորություն կտա լսելու և գնահատելու սեփական խոսքը, բարելավելու դրա արտահայտչականությունը): Ամենակարևոր գործոններից է հասկանալով կարդալը: Դրան հնարավոր է հասնել աստիճանաբար: Երեխան պետք է հասկանա իր կարդացածը, ինչը պետք է հետաքրքրի նրան: Այս նպատակով հարկ է նրանց առաջարկել հետաքրքրաշարժ բնագրեր, իրենց հոգեհարազատ պատմություններ: Զարգացնելով

կարդալու կարողությունը՝ երեխան աստիճանաբար սովորում և վարժվում է շշուկով կարդալ և ընկալել կարդացածը: Հասկանալով կարդալու կարողության ձևավորման համար ուսուցիչն իր զինանոցում ունի բացատրական ընթերցանության մեթոդը: Ճիշտ կարդալու կարողությունների ձևավորմանը նպաստում են լեզվական գիտելիքները և բարձրաձայն ընթերացանությունը: Սահուն կարդալու համար անգնահատելի են բազմակի ընթերցանությունը, բարձրաձայն և շշուկով կարդալը: Արտահայտիչ կարդալու կարողությունների ձևավորմանը և զարգացմանը նպաստում են բարձրաձայն ընթերցանությունը, կետադրական նշանների գործառությանը տիրապետելը ոչ միայն գրելիս, այլև ընթերցելիս, դերային ընթերցումները, բեմականացումները (սեր, գովք,խրախուսանք, ուրախություն, ափսոսանք, զարմանք, դժգոհություն): Ձևավորելով և զարգացնելով կարդալու կարողությունները՝ ինքնուրույն ընթերցանությունը կատարում է նաև այլ գործառույթներ.

1.Խոսքի զարգացում
2.Երևակայության զարգացում
3. Մտածողության, ուշադրության, հիշողության զարգացում:
Արտադասարանային ընթերցանության նյութերը պետք է լինեն՝ բովանդակությամբ մատչելի և հետաքրքիր, տարիքային առանձնահատկությունների տեսանկյունից՝ ծավալով ոչ շատ մեծ, դինամիկ սյուժեով հայ և արտասահմանյան մանկական գրականության դասականների արձակ և չափածո ստեղծագործություններ և ժողովրդական նմուշներ: Ցանկալի է, որ դրանք վերաբերեն հայրենի երկրին, բնությանը, ճանապարհորդություններին, երեխաների կյանքին հիշեցնեն սեփական կյանքի հետ կապված իրավիճակներ. Լինեն հումորային պատումներ, արվեստագետների կյանքից հետաքրքրաշարժ դրվագներ:

Ուսումնական գործունեության պլանավորումը կարդացածի վերլուծության տեսանկյունից.
§ Ճիշտ տեքստի սեփական ընկալումը:
§ Նկարելով կամ բանավոր խոսքով կազմել տեքստի պլան:
§ <<Դուր է գալիս, դուր չի գալիս>> դատողությունների հիմնավորում:
§ Երկխոսություն կարդացածի հերոսների և դեպքերի մասին:
§ Երևակայության միջոցով նոր լուծումներ գտնել տեքստում պատկերված իրադրության համար:
§ Վերարտադրել կարդացածը ուսուցչի հարցերի օգնությամբ:
§ Պատմել ըստ հիշողության:
§ Նկարել կարդացածի թեմայով, աշխատել բնական նյութերով և մեկնաբանել դրանք:
§ Բեմականացնել կարդացածի թեմայով, աշխատել բնական նյութերով և մեկնաբանել դրանք:
§ Հիշատակել կարդացածին համապատասխան մաղթանքներ, առած- ասացվածքներ:
§ Կարևոր է կիրառել ոչ խոսքային միջոցներ (օրինակ՝ մնջախաղ):
§ Սեփական կենսափորձից մտաբերել նման օրինակներ:
§ Ստեղծել դասարանական գրադարան:

§ Կազմակերպել նկարների և ստեղծած աշխատանքների ցուցահանդես:
Արտադասարանային ընթերցանության կազմակերպումը կարող է իրականացնել հետևյալ նպատակները.
§ Կարդալու կարողությունների ձևավորում և անընդհատ զարգացում
§ Արտասանական ունակությունների զարգացում
§ Հաղորդակցական կարողությունների զարգացում
§ Հերոսների զգայական վիճակը գնահատելու կարողության մշակում
§ Աշխարհաճանաչողական գիտելիքների ընդլայնում

§ Խոսքի մտածողության զարգացում
§ Միտքը ձևակերպելու կարողության մշակում
§ Կարդացածը բնագրին հարազատ վերարտադրելու հմտությունների մշակում
§ Խոսքային ստեղծագործության հանդեպ հետաքրքրության պահպանում
§ Ակտիվ բառապաշարի հարստացում
§ Նյութի վերաբերյալ կարծիք հայտնելու ունակության ձևավորում, զարգացում
§ Շրջակա աշխարհի մասին գիտելիքների և տեղեկությունների համալրում, ամբողջացում
Ներկայացնենք արտադասարանային ընթերցանության կազմակերպման սեփական փորձի որոշ դրվագներ: Նախ երեխաների միջավայրում անհրաժեշտ է ստեղծել հանձնարարված առակը, հեքիաթը, պատմվածքը կարդալու դրդապատճառներ (մոտիվացիա):
Եթե ուզում ենք, որ երեխան ցանկանա կարդալ, ուրեմն առաջարկվող նյութը պիտի լինի գրավիչ: Օրինակ՝ <<Համարյա դեդեկտիվ պատմություն>>, <<Փոքրիկն ու տանիքում ապրող Կարլսոնը>> , << Նիլսի զարմանահրաշ ճամփորդությունը>>, և այլն:
Խթանման փուլ. Նպատակահարմար է սկսել վերնագրից: Վերնագիրն է հենց առաջին ծանոթությունը գրքին, հեքիաթին, պատմությանը, առակին: Այսինքն՝ գրական ստեղծագործության այցետոմսն է:
Այն օգնում է ներթափանցել գրքի մեջ, ինչպես, ասենք, ակամա խանութ ես մտնում, եթե ցուցանակը հետաքրքրիր է ու գրավիչ:
Ուսուցիչը մտագրոհի կամ <<Կանխատեսումներ զույգերով>> մեթոդով քննարկում է հետևյալ հարցերը.
- Ի՞նչ է արտահայտում վերնագիրը:
- Կարո՞ղ ենք միայն վերնագրի միջոցով կռահել, թե ինչի մասին է լինելու պատմությունը: Ինչո՞ւ:
-Ի՞նչ է պատմում վերնագիրը նյութի մասին:
Փորձիր կռահել, թե ինչի մասին է այս պատմությունը:
Այս նախաբանից հետո, ամենայն հավանականությամբ, հանձնարարվող նյութը կարդալու ցանկությունն արդեն առկա է: Ուսուցիչն այս կերպ շարժում է աշակերտների հետաքրքությունը:
Իմաստի ընկալման փուլում աշակերտը կարդում է նյութը (դպրոցում կամ տանը): Առաջարկվում է, օրինակ, այն կարդալ <<Փոխգործուն գրառումների համակարգ>> մեթոդով: Կրտսեր դպրոցում գերադասելի է օգտագործել երկուսից ոչ ավելի նշան <<+>>՝ << Ես սա գիտեմ>> և <<->>՝ <<Ես սա չգիտեմ>>: Այս մեթոդի կիրառումը կարդալու ընթացքում կօգնի աշակերտներին վերահսկել սեփական ընկալումը: Արդյունավետ է՝

կարդալիս կիրառել <<Երկակի գրառումների օրագիր>> մեթոդը: Ընթերցելուց հետո էջի հատվածում նշում են այն դրվագը, որը, իրենց կարծիքով, ամենակարևորն է: Իսկ մյուս մասում մեկնաբանում են, թե ինչու են այդ հատվածը կարևորում, ինչու է այն գրավել իրենց ուշադրությունը, ինչի մասին է իրենց մտածել տալիս: Կարելի է ստեղծել համագործակցային ուսումնառության խմբեր՝ կարդացածը ներկայացնելու նպատակով: Խմբի յուրաքանչյուր անդամ կարող է ունենալ որևէ դեր՝ գրանցող, զեկուցող, ստուգող, ամփոփող, ընթերցող և այլն: Առաջարկում ենք օգտագործել նաև <<Հետազոտության ուղենիշեր>> մեթոդը:
Աշակերտներին տրվում են ուղենիշեր, որոնք նրանց ուշադրությունը կբևեռեն կարդացածի կարևորագույն մասերի վրա և կզարգացնեն մտածողությունը: Օրինակ. <<Գտնել այն տողերը, որոնք արտահայտում են հերոսներից մեկի երախտագետ լինելու շնորհը>>:
Կշռադատման փուլում աշակերտները հետադարձ հայացք են գցում կարդացածին տալիս են հարցեր, կատարում մեկնաբանություններ, բանավիճում են: Այս փուլում առաջարկում ենք կիրառել <<Ընթերցողից պատասխան ակնկալող հարցեր>> մեթոդը:
-Ի՞նչ նկատեցիք այս առակում, ինչի՞ մասին այն ստիպեց մտածել:
-Ո՞րն էր ամենակարևոր ասելիքը:
-Ո՞րն էր Ձեր կարդացածի ամենակարևոր նախադասությունը:
-Ո՞րն էր, Ձեր կարծիքով, ամենակարևոր բառը:
Կարելի է այս փուլում կիրառել նաև <<Ընդհանուր հարցման քննարկում>> մեթոդը:
Աշակերտներին հանձնարարվում է մտածել և քննարկել նախապես պատրաստված մեկնաբանող հարցերը (դրանք հստակ, կոնկրետ հարցեր են, որոնք վերաբերում են տեքստում արտացոլված որևէ խնդրի, որին կարելի է տալ մի քանի լուծում):
Ամփոփում. Ուսուցիչը պետք է նախապես որոշի, թե որն է լավագույն հնարավոր ավարտը, յուրացման ինչպիսի խորություն է հնարավոր, ինչ պետք է աշակերտը վերցնի կարդացածից: Ըստ այդ պահանջների բավարարման արդյունքների էլ կկատարվի ամփոփումը:
Վերջում՝ ամփոփման փուլից հետո կարելի է ծավալել մի շարք աշխատանքներ. Ստեղծագործական գրավոր աշխատանք, հարցազրույց , ցուցապաստառների ստեղծում, բեմականացումներ, հարցում-հետազոտություններ, անկախ հետազոտություններ:
Ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերի նպատակներն են՝
§ Ծանոթացնել սովորողներին մանկական գրականության նմուշներին, որոնք կարելի է ներառել ժամանակակից կրտսեր դպրոցականի ընթերցողական շրջանակի մեջ
§ Հետաքրքրություն ձևավորել գրքի՝ որպես գիտելիքների աղբյուրի նկատմամբ, զարգացնել գիրք կարդալու ցանկություն և սովորություն:
§ Կատարելագործել սովորողների՝ գրքերն ինքնուրույն ընտրելու և ընթերցելու կարողությունները, այսինք՝ ձևավորել ընթերցողական արդյունավետ գործունեություն (կարողություն և սովորություն խորհելու գրքի շուրջ մինչև տեքստի ընթերցումը, ընթերցման ընթացքում և ընթերցումից հետո):
§ Մշակել ընթերցողական մտահորիզոն և դաստիարակել դրական վերաբերմունք գրքի՝ որպես հասարակական արժեքի նկատմամբ:
Ինքնուրույն ընթերցանության դասերն ունեն որոշակի առանձնահատկություններ: Առանց այդ առանձնահատկությունների հաշվառման՝ այդ դասերը չեն կարող իրականացնել իրենց առջև դրված խնդիրները.

Այսպես.

1. Յուրաքանչյուր դասին ցանկալի է անցկացնել յուօրինակ հաշվետվություն այն մասին, թե ինչ են երեխաներն ինքնուրույն ընթերցել: Երեխաները դասարան են բերում և ցույց տալիս այն գրքերը, որոնք նրանք ընթերցել են արձակուրդին (ամառային, աշնանային,ձմեռային, գարնանային), անցած մեկ շաբաթվա (երկրորդ դասարանում) կամ երկու շաբաթվա ընթացքում (երրորդ և չորրորդ դասարանում) կամ ընթերցում են տվյալ պահին: Ուսուցիչը ստեղծում է այնպիսի իրավիճակ , որտեղ կատարվում է ընթերցած գրքերի վերաբերյալ տպավորությունների փոխանակում:

2. Յուրաքանչյուր դասին երաշխավորություններ են տրվում նոր գրքերի վերաբերյալ: Այդ երաշխավորությունների ձևերը բազմազան են՝ և՛ կարծիքների փոխանակում,և՛ երաշխավորության ուսուցչի կողմից՝ տվյալ գրքի ցուցադրումով, և՛ ոչ մեծ ցուցահանդեսի կազմակերպում դասարանում՝ թեմատիկ կամ հեղինակային, երաշխավորվող գրքից մի հատվածի ընթերցում՝ գրքի նկատմամբ հետաքրքրություն արթնացնելու նպատակով, նկարազարդման ցուցադրում և այլն.

3. Ցանկալի է, որ յուրաքանչյուր դասի ընթացքում երեխաներն ընթերցեն տարբեր ժանրերի ստեղծագործություններ՝ պատմվածքներ, հեքիաթներ,բանաստեղծքություններ: Եթե ստեղծագործությունը ծավալով մեծ չէ, այն ընթերցում են ամբողջական, իսկ եթե ծավալուն է, ընթերցում են 23 դասերի ընթացքում կամ ընթերցում են հատվածներ այն գրքերից, որոնք կարդում է ամբողջ դասարանը: Հաճախ ընթերցում են բարձրաձայն: Իրականացվում է նաև և՛ լուռ ընթերցանություն, և՛ դերերով ընթերցանություն, և՛ թատերականացում:

4. Յուրաքանչյուր դասին անհրաժեշտ է անպայման ժամանակ անկացնել ընթերցած ստեղծագործության վերլուծությանը ոչ միայն զրույցի ձևով (պատասխաններ ուսուցչի տված հարցերին), այլև ազատ ինքնաարտահայտման միջոցով: Ցանկալի՝ տալ հետևյալ բնույթի հարցեր.

Ի՞նչ կարող ես ասել այս գրքի մասին:

Գրքի մեջ ի՞նչն ամենից շատ քեզ դուր եկավ և այլն:

5.Բառային աշխատանքը, ինչպես նաև լեզվական միջոցների շուրջ աշխատանքն ինքնուրույն ընթերցանության դասերին խաղում է սոսկ օժանդակող դեր:

Ինքնուրույն ընթերցանության դասերին հնարավոր չէ բացատրել բոլոր անծանոթ, անհասկանալի բառերը: Բառային աշխատանքը նշանակալից չափով պետք է կատարել՝ ուղղորդելով դեպի բառարանները, տեղեկատու գրականությունը և այլն: Այլ խոսքով՝ այդ աշխատանքը մոտ է այն ձևերին, որոնք կիրառվում են կյանքում ցանկացած գիրք ընթերցելիս:

6.Ինքնուրույն ընթերցանության դասերին երեխաները համառոտ վերարտադրում են ընթերցած գրքի բովանդակությունը, վերարտադրում են իրենց դուր եկած հատվածները (ընտրովի վերարտադրություն), ընթերցածը ներկայացնում են դերերով և այլն, ինչպես նաև ինքնուրույն ընթերցանության դասերն ավելի շատ պայմաններ են ստեղծում բավականին մեծ ծավալով ստեղծագործական բնույթի աշխատանքներ կատարելու համար: Ընթերցածի բովանդակության նկարազարդում (բառային և գրաֆիկական), ապլիկացիա, ծեփակերտում, ստեղծագործության ներկայացում երաժշտական ձևավորմամբ, նկարաշարի ստեղծում և այլն:

Ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերի նկատմամբ աշակերտների հետաքրքրությունը մեծացնելու, այդ դասաժամերն ավելի հետաքրքրաշարժ դարձնելու նպատակով կազմակերպում ենք կառուցվածքով որ ստանդարտ բնույթի դասեր:
Որպեսզի դասերն անցնեն ստեղծագործական մթնոլորտում, և երեխաները հնարավորություն ունենան դրսևորել իրենց ունակությունները, ցանկալի է, որ առաջադրանքները լինեն անսովոր:
Զարգացնեն տրամաբանությունը, հնարամտությունը, կերպարային մտածողությունը:
Ըստ բարդության լինեն տարբեր մակարդակների:
Ունենան գործնական նշանակություն և միջառարկայական բովանդակություն:
Լինեն հետաքրքրաշարժ իրենց ձևով, բովանդակությամբ կամ լուծման միջոցներով:
Ունենան անսպասելի արդյունք:
Առաջարկում եմ ինքնուրույն ընթերցանության դասերի անցկացման մի շարք ոչ ստանդարտ ձևեր.
Դաս-հեքիաթն անցկացվում է անսովոր ձևով: Ամբողջ դասասենյակը փոխակերպվում է հեքիաթային աշխարհի, իսկ երեխաները՝ հեքիաթային հերոսների: Դասը կարելի է անցակցնել մեկ կամ մի քանի հեքիաթների բովանդակության շուրջ: Դա կարող է լինել ժողովրդական կամ հեղինակային հեքիաթ: Դաս-հեքիաթը հեքիաթային կարող է լինել իր անցկացման ձևով, երբ դասի ընթացքում օգտագործվում են հեքիաթային իրեր, երեխաներին օգնության են հասնում հեքիաթային հերոսները, դասի ընթացքում օգտագործում են հեքիաթային արտահայտություններ, բառեր: Այսպիսի դասն իր մեջ կարող է ներառել թատերական ներկայացման տարրեր:
Դաս-ցերեկույթը կարելի է անցկացնել ամբողջ ուսումնական տարվա ընթացքում 12 անգամ: Դաս-ցերեկույթը կարող է լինել հետևյալ թեմաների շուրջ՝ <<Հեքիաթների աշխարհում>> , <<Մեզ հասակակից գրական հերոսները>> և այլն: Այսպիսի դասերին կարելի է նաև հյուրերի հրավիրել: Դասի տևողությունը մեկ դասաժամ է, սակայն ինչպես դաս-հեքիաթի դեպքում, ենթադրում է բավականին մանրակրկիտ նախապատրաստական աշխտանք: Դաս-ցերեկույթը նախապատրաստում են հենց իրենք՝ աշակերտները, դրա բովանդակությունը կազմված է լինում այն նյութերից, որոնք ուսումնասիրել են ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերի ընթացքում, և որոնք հատկապես դուր են եկել երեխաներին, երեխաները
նկարազարդում են ստեղծագործությունները, ընտրում են գրքեր, պատրաստում են ինքնաշեն գրքեր, կերպարվեստի և տեխնոլոգիայի դասերին կատարում են ստեղծագործական աշխատանքներ՝ դաս-ցերեկույթում ընդգրկված նյութերի բովանդակության վերաբերյալ: Նրանք վերհիշում են թեմային համապատասխան հանելուկներ, հաշվելուկներ, շուտասելուկներ, բանաստեղծություններ, ինչպես նաև հանդես են գալիս դերային խաղով: Կարելի է կազմակերպել գրքերի շնորհանդես: Երեխաներն ընտրում են գիրքը պատրաստում են հաղորդում դրա վերաբերյալ. Ինչո՞ւ է այդպես վերնագրված, ո՞վ է հեղինակը, ովքե՞ր են հերոսները և այլն:
Շատ հետաքրքիր է անցնում <<Լավագույն ընթերցող>> մրցույթը: Ուսուցիչը ցույց է տալիս որևէ գրքից նկարազարդում, իսկ աշակերտները կռահում են գրքի վերնագիրը, ստեղծագործության վերնագիրը, թվարկում են հերոսներին և այլն :
Դաս-ցերեկույթի ընթացքում կարելի է անցկացնել տրված թեմայով կամ ժանրով գրքերի ճիշտ ընտրության մրցույթ:

Դասարանը բաժանվում է խմբերի, յուրաքանչյուր խմբի տրվում է գրքերի հավաքածու (10-12 անուն), որոնցից խումբը պետք է առանձնացնի տրված թեմայով գրքերը: Օրինակ՝ առաջին խումբը ընտրում է պատմվածքներ երեխաների մասին, երկրորդ խումբը՝ բանաստեղծություններ բնության մասին, երրորդ խումբը՝ հեքիաթներ կենդանիների մասին:
Դաս-ճանապարհորդությունը վառ, հուզական խաղային ձև է, որը հրապուրում է երեխային հենց դասի սկզբում, և մինչև դասի վերջ երեխայի ուշադրությունը չի շեղվում: Ճանապաչհոչդել կարելի է մեկ գրքի էջերով, մեկ հեղինակի գրքի էջերով, այն ժամանակաշրջանով, որի ընթացքում ապրել են գրական ստեղծագործության հեղինակը կամ հերոսները, երկրներով, որտեղ ապրել են նրանք և այլն:
Մյուս դասերից դաս-ճանապարհորդությունը տարբերվում է քարտեզի առկայությամբ, որտեղ նշվում են կայարանները, կանգառները, որտեղ ընտրված երթուղուն համապատասխան պետք է հայտնվեն մասնակիցները: Ճանապարհորդության համար որոշվում է փոխադրամիջոցը՝ ինքնաթիռ, ավտոբուս, հեծանիվ, ավտոմեքենա, աստղանավ, ժամանակի մեքենա, թռչող գորգ և այլն: Ճանապարհորդության ընթացքում կարող են լինել պարեր, երգեր, դերային խաղեր:
Դաս-խաչբառի հիմքը խաչբառի հարցերի պատասխանների որոնումն է: Հարցերը տրված են մեկ կամ մի քանի գրական ստեղծագործությունների շուրջ:
Աշխատանքը կարելի է զուգակցել գրական-դերային խաղի հետ , երբ իրենք՝ հերոսներ են խաչբառի հարցերը տալիս ճանապարհորդությամբ, երբ յուրաքանչյուր կանգառում աշակերտները որոնում են խաչբառի մեկ հարցի պատասխանը, դերային խաղով, երբ խաչբառի յուրաքանչյուր հարցի պատասխանը տալիս են բեմականացման միջոցով և այլն:
Դաս-հանելուկ անցկացման ընթացքում յուրաքանչյուր առաջադրանք ուղեկցվում է կամ հանելուկի պատասխանը կռահելով, կամ էլ հանելուկ կազմելով: Դասի սկզբում կարելի է հնչեցնել հանելուկը, որի պատասխանը երեխաները կարող են փնտրել ամբողջ դասի ընթացքում: Հանելուկի պատասխանը գտնելը կարող է դառնալ խմբային աշխատանքի սկիզբ՝ տարբեր ուղղություններով. Ծանոթացում հեղինակի ստեղծագործություններին, ստեղծագործության վերլուծություն, առանձին հերոսների վարքագծի գնահատում, տարբեր ստեղծագործությունների հերոսների վարքագծերի համեմատական վերլուծություն և այլն:
Դաս –դիմանկարի անցկացման արդյունքը պետք է լինի <<դիմանկարի>> ստեղծումը: Դա կարող է լինել գեղարվեստական պատկերների զուգակցումը, հերոսների պատկերները:
<<Դիմանկարը>> ստեղծվում է որոնողական, ստեղծագործական բնույթի անհատական և խմբային առաջադրանքների կատարման միջոցով:
Դաս- մրցույթի ընթացքում դասարանը բաժանվում է խմբերի, մշակվում են մրցությանին առաջադրանքների գնահատման չափանիշները: Ընտրվում է գնահատող հանձնաժողով, որի կազմում կարող են լինել ծնողներ, բարձր դասարանների սովորողներ:
Մրցույթը կարելի է անցկացնել որևէ մարզական խաղի ձևով, օրինակ՝ ֆուտբոլի, երբ դասարանը բաժանվում է խմբերի, և յուրաքանչյուր ճիշտ պատասխանը նշվում է հակառակորդի դարպասում հերթական գոլով:
Այսպիսի դասի անցկացման համար անհրաժեշտ է համապատասխան կահավորանք:
Դաս-հանդիպումը կարելի է անցկացնել հարցազրույցի ձևով: Երեխաները, դառնալով լրագրողներ, հարցազրույց են վարում հեղինակի, հերոսների հետ, որոնց դերում կարող

են հանդես գալ բարձր դասարանցիները: Լրագրող աշակերտները պետք է նախապես պատրաստեն հարցերը՝ հավաքելով տեղեկություն գրողի կյանքի և ստեղծագործության մասին՝ մեկ անգամ ևս ընթերցելով ստեղծագործությունները:
Այսպիսի դասի արդյունքը կարող է լինել թերթի լույս ընծայումը, փոքրիկ շարադրություններով ինքնաշեն գրքերի ստեղծումը և այլն:
Ինքնուրույն ընթերցանության դասընթացի ամբողջ ուսումնադաստիարակչական աշխատանքը ցանկալի է պլանավորել կիսամյակի կտրվածքով: Պլանավորելիս ամենից առաջ պլանում զետեղում եմ ինքնուրույն ընթերցանության դասերի թեմատիկան, ընտրում եմ և այն գրքերը կամ ստեղծագործությունները, որոնք պետք է ընթերցվեն դասարանում բարձրաձայն, և այն գրքերն ու ստեղծագործությունները, որոնք երեխաները պետք է ընթերցեն ինքնուրույն:
Թեմատիկան և գրականության ընտրությունը կատարվում է՝ ելնելով ծրագրային պահանջներից: Եթե ուսուցիչն օգտվում է ուսուցչի ձեռնարկներում զետեղված օրինակելի պլանավորումից, ապա պետք է նկատի ունենալ, որ դրանք ընդհամենը օրինակելի պլանավորումներն են, և ուսուցիչը հաշվի առնելով տեղական պայմանները, երեխաների պատրաստվածության մակարդակը, դպրոցական գրադարանում գրքերի առկայությունը, կարող է ինքնուրույն ընտրել ստեղծագործությունները՝ երեխաների տարիքային առանձնահատկություններին համապատասխան: Մեզ տրվում է ստեղծագործական որոնումների իրավունք, ինքնուրույն ընթերցանության դասերի թեմատիկայի ինքնուրույն ընտրություն:
Դասերի ձևերի, մեթոդների և հնարների բազմազանությունը հնարավորություն է ընձեռնում մեզ ստեղծել կրտսեր դպրոցականների ընթերցողական հետաքրքրությունների ձևավորման հիմքը:
Կարելի է տարբերակել ինքնուրույն ընթերցանության դասերի կազմակերպման երկու տիպի կառուցվածք.
I տիպ: Հիմնական. Այն կազմված է 4 կառուցվածքային բաղադրիչներից, որոնց յուրաքանչյուրի իրագործման համար պահանջվում է որոշակի ժամանակ: Այդ բաղադրիչները փոխկապակցված են:
Դրանց հաորդականությունը, որպես կանոն, հետևյալն է.
1. Աշխատանք՝ դասի ընթացքում ընթերցած գրքերի ցուցահանդեսի ստեղծման ուղղությամբ:
2. Զրույց՝ ընթերցած գրքերի հերոսների և հեղինակների մասին:
3. Ուսուցչի կողմից երեխաների ընթերցողական փորձի լրացում, ընդլայնում, ճշգրտում:
4. Տնային հանձնարարություն:

II տիպ: Դաս-հաշվետվություն: Սա հաշվետվություն է ընթերցած գրքերի վերաբերյալ, որի թեման ընտրում են իրենք՝ երեխաներն իրենց ցանկությամբ:
Այնուհետև նրանք պատրաստում են ելույթ՝ ընթերցածի վերաբերյալ: Այսպիսի դասերը կարելի է անցկացնել յուրաքանչյուր ամիսը մեկ անգամ: Դաս հաշվետվության ընթացքում կարելի է անցկացնել զրույցներ, գրական խաղեր, վիկտորինաներ, մրցույթներ ընտրած թեմայով:
Երրորդ և չորրորդ դասարաններում դաս հաշվետվությունների կազմակերպման գործընթացը փոքր ինչ բարդանում է, որովհետև երեխաները երկու շաբաթում (այս

դասարաններում գերադասելի է ինքնուրույն ընթերցանության դասաժամերն անցկացնել երկու շաբաթը մեկ անգամ՝ երկու ժամով) ընթերցում են տրված թեմայով շատ գրքեր, կամ ծավալուն ստեղծագործություններ՝ դրանք ինքնուրույն ընտրելով, ընդ որում՝ այդ ընտրությունը կարող է լինել և՛ հաջող, և՛ անհաջող, և՛ հասկանալով, իմաստավորված, և՛ ձևական, իսկ ուսուցիչը պետք է այդ երկու դասաժամում ապահովի յուրաքանչյուր աշակերտի առավել ակտիվ մասնակցությունը դասընթացում: Եվ որպեսզի հաղթահարի դժվարությունը, նրան անհրաժեշտ է հրաշալի իմանալ դասի թեմայի հետ կապված նյութը և կարողանան քննարկման ներկայացնել այնպիսի հարցեր, որոնք կստիպեն երեխաներին պատասխանը որոնել իրենց ընթերցած գրքերում, ցանկություն առաջացնեն պատասխանել հարցերին՝ օգտվելով իրենց գրքերից: Այնուհանդերձ ամբողջ դասարանի հետ կատարվող աշխատանքը չի կարելի փոխարինել սովորողների անհատական հաշվետվությամբ, առավել ևս ընթերցածի վերարտադրությամբ: Եթե ընթերցողն իր առջև որոշակի նպատակ կամ խնդիր է դնում նախքան կարդալը, ապա նա ընթերցման ժամանակ վերահսկում է իր սեփական ընկալումը: Երբ գիտակցում է, որ ինչ-ինչ իրադարձությունների իմաստը լավ չհասկացավ, կամ կորցրեց պատմվածքի թելը, ձեռնարկում է ճշգրտման քայլեր՝ վերընթերցում է, չհասկացած հատվածը արագ վերանայում, բառի իմաստը փնտրում բառարանում և այլն:

Եզրակացություն

Ինքնուրույն ընթերցանությունը կարդալու կարողությունների զարգացման լավագույն միջոցն է: Լավ կարդալու համար պետք է շատ կարդալ: Ընթերցանության դերը մեր օրերում արդիական հնչողություն ունի, քանի որ մատաղ սերունդը համակարգիչը գերադասում է գրքից:

Երեխաներին գրքին կապելու աշխատանքը պետք է սկսել հնարավորինս շուտ՝ սկսած գրաճանաչության շրջանից: Որպես միջոց՝ արդյունավետ է արադասարանական ընթերցանության ճիշտ կազմակերպումը: Այդ աշխատանքը այնպիսի զորություն պիտի ունենա, որ երեխաներին կապի գրքին, որպեսզի դիմադրի համակարգչին, բազմաթիվ տեսասարքերին, դրանցով տրվող հսկայածավալ տեղեկատվության դաշտում պահպանի իրենը, անկրիկնելին ու անփոխարինելին: Այդ աշխատանքը հարկավոր է այնպես կազմակերպել , որ երեխան հայտնվի գրքերի կախարդական աշխարհում ու կապվի գրքին:

Կարդացած նյութը պետք է լինի զարմանալի, հրաշալի, հեքիաթային , որպեսզի գիրքը դառնա երեխայի <<լավագույն ուղեկիցն ու բարեկամը>>:

Գրականություն

1. Կ. Թորոսյան, Կ. Չիբուխչյան <<Հիսուն հարց ու պատասխան>>
2. Ջ. Գյուլամիրյան <<Մեթոդական ուղեցույց>>, Երևան <<Լույս>> 2004
3. Ջ. Գյուլամիրյան <<Կարդալու կարողությունների և խոսքի զարգացումը տարրական դասարաններում>>, Երևան 1998:
4. Նախաշավիղ 2015. 6
5. Տեղեկագիր 2015.5